

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

©2024 ГРУЗИНА І. А.

УДК 005.336.2:65.01
JEL: M10; M13

Грузина І. А. Концептуальні засади створення компетентної організації в умовах інтенсифікації євроінтеграційних процесів в Україні

Очевидна трансформація світового економічного простору висуває нові вимоги до адаптаційних властивостей українських організацій у контексті їх пристосування до нових загроз і викликів. Критичної важливості набуває створення та розвиток організацій, які завдяки своїм внутрішнім характеристикам спроможні здобути статус компетентних як на європейському, так і на повоєнному українському ринку. Мета статті полягає в розробці концепції створення та функціонування компетентної організації, яка складається із сукупності пов'язаних між собою положень, що дозволить розробити методичне забезпечення цього процесу з урахуванням специфічних характеристик кожної стадії життєвого циклу організації. У статті охарактеризовано процедуру здійснення наукового дослідження компетентної організації на метатеоретичному рівні пізнання, що гармонійно поєднує в собі використання методів емпіричного та теоретичного рівнів, об'єднуючи їх у групу загальнонаукових. Обґрунтовано необхідність прийняття синергетичної парадигми дослідження, що надає можливість вивчати компетентні організації як системи, що складно описати незначною кількістю змінних і майже неможливо виміряти емпірично, виявляти синергетичний ефект від їх функціонування, одночасно розробляючи шляхи його посилення. Доведено доцільність інтеграції положень різних організаційних теорій, формування системи наукових принципів як методологічної основи дослідження, вибору сукупності пізнавальних методів для поглибленого вивчення проблеми. Формування методологічних основ наукового дослідження стало підґрунтям для розробки концепції створення та функціонування компетентної організації, що базується на побудові системи взаємопов'язаних положень і дозволяє враховувати специфіку організаційної діяльності на різних стадіях життєвого циклу організації. Подальші дослідження будуть спрямовані на визначення необхідних складових організаційної компетентності для вирішення пріоритетних на кожній стадії життєвого циклу управлінських завдань, виявлення таких, що потребують додаткового розвитку, що дозволить українським організаціям підвищити рівень власної компетентності на сучасному ринку.

Ключові слова: компетентна організація, євроінтеграція, створення організації, функціонування організації, розвиток організації, життєвий цикл організації.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 24.

Грузина Інна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: gruzinaia@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8156-1090>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AGF-9170-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58497546700>

UDC 005.336.2:65.01
JEL: M10; M13

Gruzina I. A. Conceptual Foundations for Creating a Competent Organization in the Conditions of Intensification of the European Integration Processes in Ukraine

The obvious transformation of the world economic space puts forward new requirements for the adaptive properties of Ukrainian organizations in the context of their adaptation to new threats and challenges. Of critical importance is the creation and development of organizations that, due to their internal characteristics, are able to gain the status of competent both in the European and post-war Ukrainian markets. The aim of the article is to develop a conception for the creation and functioning of a competent organization, which consists of a set of interrelated provisions, which will allow to develop methodological support for this process, taking into account the specific characteristics of each stage of the organization's life cycle. The article characterizes the procedure for carrying out scientific research of a competent organization at the metatheoretical level of cognition, which harmoniously combines the use of methods of empirical and theoretical levels, combining them into a group of general scientific ones. The necessity of adopting a synergetic paradigm of research, which provides an opportunity to study competent organizations as systems that are difficult to describe with a small number of variables and almost impossible to measure empirically, to identify the synergetic effect of their functioning, while developing ways to enhance it, is substantiated. The expediency of integrating the provisions of various organizational theories, the formation of a system of scientific principles as a methodological basis for research, the choice of a set of cognitive methods for an in-depth study of the problem has been proved. The formation of the methodological foundations of scientific research has become the basis for the development of the conception of creation and functioning of a competent organization, which is based on the construction of a system of interrelated provisions and allows taking into account the specifics of organizational activities at different stages of the life cycle of an organization. Further research will be aimed at determining the necessary components of organizational competence to solve priority management tasks at each stage of the life cycle, identifying those that require additional development, which will allow Ukrainian organizations to increase the level of their own competence in the modern market.

Keywords: competent organization, European integration, creation of the organization, functioning of the organization, development of the organization, life cycle of the organization.

Fig.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 24.

Gruzina Inna A. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: gruzinaia@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8156-1090>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/AGF-9170-2022>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58497546700>

Трансформація світового економічного простору обумовлює необхідність адаптації економіки країн до нових загроз і викликів. Прагнення України до участі в політично-економічному житті Європи характеризується появою переваг, серед яких відкриття доступу до грантів, інвестицій, програм та ініціатив ЄС, фінансової та технічної допомоги, можливість долучення до знань та досвіду успішних компаній з метою підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, приєднання до найбільшого у світі ринку товарів і послуг. Водночас Україна отримує і якісно нові виклики. Очікуваним є загострення конкуренції з досвідченими гравцями європейського ринку, підвищення рівня міграції робочої сили та обсягів втрати інтелектуально сильних працівників, виникнення ризику відтоку вітчизняного покупця на користь продукції європейських виробників.

За даних обставин статусу пріоритетного набуває завдання створення компетентних на сучасному ринку організацій та забезпечення їх ефективного функціонування шляхом здобуття сталих конкурентних переваг. Успіх вирішення проблем функціонування організацій, обумовлених жорсткою конкуренцією, високими стандартами якості продукції, динамізмом ринкового середовища, сьогодні не забезпечується виключно кваліфікацією фахівців, їх вміннями та навичками вироблення раціональних управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію процесів управління [1; 2]. Важливим є набуття та розвиток компетенцій організаційного рівня, що, гармонійно поєднуючись з компетенціями індивідуального рівня, є підґрунтям для формування унікальних характеристик організації, зміцнення її конкурентних переваг і забезпечення гідного місця у європейському ринковому середовищі.

Не можна сказати, що науковці оминають увагою проблеми функціонування українських організацій в умовах активних інтеграційних процесів. Але більшість праць присвячена або дослідженню сучасних умов діяльності організацій та тенденцій їх зміни внаслідок впливу інтеграційно-глобалізаційних процесів [3], або виокремленню та вивченню чинників активізації наближення України до ЄС [4], так само як і виявленню переваг євроінтеграції для вітчизняних організацій [5]. Привертають увагу науковців проблеми окреслення перспектив для організацій з акцентом на визначення взаємозв'язку між їх стратегічним розвитком і поточним етапом процесу євроінтеграції країни [6].

Попередніми дослідженнями не виявлено публікацій, спрямованих на вирішення проблеми створення організацій, спроможних досягти статусу компетентних на ринку та забезпечити собі міцні позиції як на європейському, так і повоєнно-

му українському ринку. Зустрічаються поодинокі випадки дослідження компетенцій працівників і визначення їх впливу на загальну ефективність організації [7]. Деякі науковці намагались уточнити сутність понять «компетентність» і «компетенція» на підставі вивчення відмінностей між ними [8]. Однак єдині рекомендації щодо створення компетентної організації та забезпечення її ефективного функціонування на сучасному ринку відсутні.

Метою статті є розробка концепції створення та функціонування компетентної організації, яка складається із сукупності пов'язаних між собою положень, що дозволить розробити методичне забезпечення цього процесу з урахуванням специфічних характеристик кожної стадії життєвого циклу організації.

Для досягнення мети статті у процесі дослідження використовувались такі методи: *порівняння* – для аналізу поглядів науковців на розуміння змісту базових понять організації, поглиблення теоретико-методичних положень з вивчення компетентної організації, формування методологічного базису її дослідження; *опис* – для систематизації наукових підходів і виокремлення інструментарію дослідження організації та організаційних взаємовідносин, розробки концепції створення компетентної організації; *монографічний та контент-аналіз* – для уточнення основних детермінант компетентної організації, визначення сутності та змісту структури організаційної компетентності, уніфікації стадій моделі життєвого циклу організації; *історичний метод* – для дослідження теоретико-методичних положень з вивчення компетентної організації, еволюції концепту її створення у змістовному полі синергетичної парадигми.

Передумовою успішної розробки концепції створення компетентної організації є вибір рівня дослідження та відповідних йому методів. Здійснюючи емпіричне дослідження, науковці спрямовують зусилля на осмислення та опис зібраних даних, формування сукупності суджень, відображення взаємозв'язків та взаємодії явищ дійсності [9]. Отримання емпіричних фактів не є достатнім для побудови системи законів, вони не є основою сучасної науки, на відміну від теоретичних постулатів, концептуальних моделей, аксіом і принципів. Тобто пізнання сутності даних, отриманих на емпіричному рівні дослідження, вимагає переходу до теоретичного рівня наукового пізнання. На теоретичному рівні розкриваються закономірні зв'язки шляхом раціональної обробки емпіричних фактів і відображення їх у системі відповідних понять і категорій. Цей рівень реалізує активний процес узагальненого відображення

дійсності для отримання нових ідей для суттєвої зміни усталених підходів до пізнання об'єкта [10].

Тісний зв'язок між зазначеними рівнями пізнання проявляється в тому, що перший є стимулом подальшого розвитку теорії, висувуючи нові проблеми й завдання та здобуваючи нові знання шляхом дослідження властивостей та співвідношення явищ. Другий підтверджує правильність емпіричних результатів. Будь-який експеримент завжди теоретично навантажений, а будь-яка теорія потребує емпіричної інтерпретації [11]. Це обумовило появу метатеоретичного рівня пізнання, що передбачає використання методів емпіричного і теоретичного дослідження, об'єднуючи їх у групу загальнонаукових методів. Він характерний для наукового пізнання в цілому, що обумовлює його використання у межах цього дослідження.

Організація, що досягла певного рівня власної компетентності як об'єкт дослідження, є унікальною відкритою системою з властивими їй проблемами, що не завжди можуть ефективно вирішитись за допомогою традиційних методів у межах класичних парадигм. Науковці зазначають особливе місце у розвитку складних систем процесів самоорганізації та переходів від упорядкованого до хаотичного режиму функціонування [12; 13]. Розуміння явища динамічного хаосу та необхідність введення нових понять і концепцій стало поштовхом для створення синергетичної парадигми, головним завданням якої є пошук ідей та універсальних методів дослідження закономірностей у процесах самоорганізації складних систем. Це дозволяє прогнозувати зміни в їх поведінці для обрання ефективного способу управління функціонуванням.

Організація, відповідно до майже 69% аналізованих визначень науковців [14], є системою, що дозволяє застосовувати до її вивчення комплексний підхід, успішно використовуючи інструментарій системного підходу. Зважаючи на багатоаспектність і комплексність поняття, неоднозначність підходів до його визначення, уточнення цієї категорії, узгодження її понятійного апарату потребує прийняття синергетичної парадигми дослідження з використанням синергетичного підходу як методу міждисциплінарних досліджень у межах системного підходу. Систематизація основних властивостей компетентної організації дозволяє стверджувати, що вона задовольняє всім критеріям систем, що еволюціонують, – не є вічною через внутрішні протиріччя, функціонує, розвивається, переживає часи зародження, становлення, розквіту, поступово може дійти до занепаду та загибелі. Використання для її дослідження синергетичної парадигми вважається найкоректнішим, адже до-

зволяє, базуючись на методологічних принципах, досліджувати компетентні організації як соціально-економічні системи, що складно описати значною кількістю змінних і виміряти емпірично, виявляти синергетичний ефект їх функціонування, розробляючи шляхи його посилення [15]. Це забезпечить можливість точного виділення суб'єктів та об'єктів компетентної організації, вивчення взаємозв'язків між ними з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища у процесі її функціонування та розвитку [16]. На користь прийняття синергетичної парадигми дослідження свідчать результати аналізу тенденцій розвитку національної економіки як середовища функціонування сучасних організацій.

Суттєве розширення арсеналу факторів, які знаходились поза межами досліджень науковців, вимагає розвитку дослідницької методології із залученням синергетики через її спрямованість на вивчення процесу самоорганізації у відкритих нелінійних і нерівноважних динамічних системах [17]. Інструментарій синергетичного підходу дозволяє дослідити системи різного рівня складності та різноманітної природи, розглянути причини та механізми виникнення нових структур, вивчити масштабність і швидкість перехідних й усталених процесів [18]. Тому дослідження особливостей створення компетентних організацій, перспектив їх розвитку, вирішення проблем функціонування в умовах глобалізації та євроінтеграції вимагають застосування синергетичного підходу у межах синергетичної парадигми.

Прийняття дослідницької парадигми обумовлює наступний етап алгоритму здійснення наукового дослідження, зміст якого полягає у визначенні його теоретичних основ, тобто теорій, які доцільно використовувати у процесі теоретичного опису та пояснення об'єкта дослідження. Висока інтенсивність змін в організаціях та світовій економічній системі стала причиною звернення до міждисциплінарної науки – синергетики, здатної допомогти у вивченні причин еволюційних процесів в організаціях, прогнозуванні змін у поведінці, обранні ефективного способу управління складними організаційними системами. Наслідком стало формування сукупності наукових теорій та їх напрямів [19; 20], що, оперуючи спільними поняттями, використовують схожий апарат дослідження, дозволяють вивчати закономірності виникнення впорядкованих структур у відкритих нелінійних організаційних системах, акцентують увагу на узгодженості та взаємодії їх частин як єдиного цілого [18].

Теоретичні основи дослідження мають відповідати природі об'єкта дослідження, сприяючи фор-

муванню уявлення про його стан і закономірності розвитку. Парадигма формує узагальнений погляд на спосіб здобуття знання про реальність, теорія пояснює цю реальність у межах парадигми, наповнюючи її науковим змістом, виступаючи підґрунтям для конструювання методології дослідження з описом отриманих результатів. Очевидним є поєднання у межах синергетичної парадигми кількох теорій, на які правомірно спиратися для опису й пояснення стану організаційних систем, їх властивостей та характеру зв'язків. Вибір теоретичного підґрунтя дослідження допомагає визначитися з поняттями дослідницької моделі, сформулювати гіпотези, впорядкувати й описати необхідні дії щодо розроблення концепції та поняттєвої моделі пояснення емпіричних даних про об'єкт дослідження.

Внаслідок визнання компетентної організації складним об'єктом, неможливості її розгляду у межах однієї науки, потреби у міждисциплінарному вивченні, теоретичну основу дослідження складає сукупність теорій, зокрема: наукового управління Ф. Тейлора та Ф. Гілберта, теорія орлан нації А. Файоля та людських відносин Е. Мейо, теорія сприйняття Ч. Барнарда, ситуаційна теорія розгляду проблем організації, теорії її життєвого циклу, колективної та адміністративної поведінки Г. Блумера та Г. Саймона [9–11; 15–18].

Інтеграція положень різних теорій ґрунтується на прагненні поглибленого вивчення проблеми для формування наукового погляду на ситуацію в цілому. Озброєні арсеналом методів дослідження теорії здатні реалізувати свої пізнавальні функції, зокрема, методологічну, що передбачає формулювання методів, способів і прийомів дослідницької діяльності. Не існує усталеного єдиного трактування поняття «методологія», науковці часто тлумачать його по-різному. У межах цього дослідження методологія розглядається як система наукових принципів, що формують його підґрунтя й обумовлюють вибір пізнавальних способів, методів і прийомів [9], для отримання максимально об'єктивної та точної інформації про організацію та її процеси.

Вихідним принципом будь-якого пізнання, що спирається на аналіз об'єктів управління як складних систем, загальноновизнаним фундаментальним науковим принципом дослідження всіх проявів дійсності є діалектика [21]. Серед основоположних діалектичних принципів виділяють принципи розвитку, загального взаємозв'язку та взаємозалежності предметів і явищ, принципи детермінізму, єдності історичного та логічного, сходження від абстрактного до конкретного, принципи суперечності, стрибкоподібності та заперечення. Діалектичні принципи носять універсальний характер,

формуючи генеральну стратегію дослідження, але не замінюють загально- та конкретнонаукові принципи, не спроможні забезпечити отримання безпосереднього результату пізнання. Це стало поштовхом формування загальнонаукових методологічних принципів вивчення організацій, які надають системної спрямованості дослідженню, забезпечують критичний перегляд понятійного апарату, чинників, передумов і підходів до пояснення явищ, отже, їх практичне пізнання. Науковці наполягають на дотриманні принципів цілісності та системності, ієрархічності, структурності та самоорганізації, історичного, термінологічного, функціонального, когнітивного принципів, принципів моделювання, об'єктивності та практичної перевірки.

Якщо філософський рівень методології формує загальнонаукові положення дослідження, то його конкретизація, відповідно до специфічних особливостей, досягається завдяки конкретнонауковій методології, яку складають синергетичні принципи, які дозволяють розглядати організацію як таку, що завдяки самоорганізації володіє суттєвими можливостями для саморозвитку. Це дозволяє впорядкувати невизначеність організаційної системи, зрозуміти взаємозв'язок між її внутрішніми елементами та подіями в зовнішньому оточенні, спираючись на принципи еволюції складних систем, врахувати наслідки кожного рішення, що приводить до змін, виходу зі стану рівноваги, та опанувати нові методи управління складними системами у нестабільному стані, обрати кращий шлях їх розвитку [22].

Визначення методологічних основ дослідження є підґрунтям формування провідної наукової ідеї, визначення об'єкта й предмета, вивчення тенденцій розвитку об'єкта й передбачення суперечностей на його етапах. Це становить наукову концепцію дослідження як системи поглядів щодо будови й функціонування об'єкта, дозволяє його детально описати, сприяє кращому розумінню та вивченню головних ідей. Її розробка пов'язана з узагальненням наукових фактів, висуненням гіпотез, їх послідовним доведенням [23]. Гіпотеза конкретизує мету дослідження, але носить вірогідний характер і потребує практичної перевірки. Процес дослідження починається з виникнення ідеї, а завершується доведенням правильності гіпотези. Їх може бути декілька через багатогранність та пов'язаність об'єктів, під час перевірки вони можуть підтвердитись і перетворитись на наукову теорію, або спростуватися – у разі помилкового знання, або уточнитись і конкретизуватись.

Враховуючи основне завдання у контексті досягнення мети дослідження – розробка рекомен-

дації щодо створення організації, компетентної на кожній стадії життєвого циклу, результати дослідження теоретико-методологічних основ, доповнені емпіричними даними, за допомогою методу наукових аналогій, висунуто такі гіпотези (табл. 1).

Подальше дослідження передбачає розробку методичного забезпечення та обґрунтування інструментарію доведення або спростування гіпотез. Методичне забезпечення складають загальнонаукові та спеціальні методи. Беручи до уваги тлумачення сутності поняття «метод» [24], результати дослідження фахівців у сфері управління організаціями, систематизовано наукові методи, застосування яких є доцільним для вивчення особливостей організацій, правил їх розвитку до рівня компетентних з метою доведення висунутих гіпотез. Серед них: методи наукового спостереження, порівняння, монографічного та контент-аналізу, аналогії, формалізації, системного та структурно-функціонального аналізу, історичний та економіко-статистичний методи, узагальнення, систематизації, класифікації та конкретизації, економіко-математичного моделювання та експертних оцінок [9; 18].

Дотримання алгоритму проведення наукового дослідження для доведення висунутих гіпотез дозволило сформулювати концепцію створення та функціонування компетентної організації на різних стадіях її життєвого циклу, яка базується на певних положеннях (табл. 2).

Узагальнення концепції створення та функціонування компетентної організації та зв'язок її основних складових відображено на рис. 1.

ВИСНОВКИ

Інформацію, наведену на рис. 1, можна пояснити таким чином. Початковий етап створення компетентної організації містить аналіз актуальних тенденцій ринку з формуванням головної ідеї майбутньої діяльності, її обґрунтуванням, вибором сфери та виду діяльності та завершується вивченням чинників зовнішнього середовища, включно з особливостями політично-економічної ситуації в країні, основними конкурентами та ймовірними партнерами, основними характеристиками споживачів. Існують як мінімум три причини виникнення потреби у створенні компетентної організації, а отже, три варіанти її задоволення. *По-перше*, коли існує обґрунтована необхідність у створенні нової організації для реалізації головної підприємницької ідеї. *По-друге*, коли існує можливість її впровадження шляхом часткового або радикального перетворення наявної організації та її розвитку до рівня компетентної. *По-третє*, у випадку стабільної тенденції до зниження показників діяльності в організації є можливість подовжити тривалість життєвого циклу шляхом аналізу наявних компетенцій, набуття в разі потреби нових і переходу не до стадії ліквідації, а до стадії оновлення організації.

Отже, початковий етап створення організації може припадати на різні стадії її життєвого циклу, змінюючи важливість розроблених положень концепції. Так, потреба в комплексному дослідженні внутрішньої будови організації, процесів її функціонування та розвитку з оцінкою перспектив перетворення на компетентну є актуальною на стадіях народження, інтенсивного зростання та оновлення, втрачаючи пріоритетність на стадіях зрілості,

Таблиця 1

Основні гіпотези дослідження компетентної організації

Гіпотеза	Зміст гіпотези
Гіпотеза 1	Про доцільність використання комплексного підходу до дослідження організацій
Гіпотеза 2	Про нетотожність понять «компетентність» і «компетенція» організацій
Гіпотеза 3	Про існування ієрархічних рівнів організаційних компетенцій
Гіпотеза 4	Про взаємозв'язок індивідуальних компетенцій і компетентності організацій
Гіпотеза 5	Про домінуючий вплив внутрішніх елементів, доповнений урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища, на вибір підходу до проектування організацій
Гіпотеза 6	Про доцільність розгляду результатів функціонування організацій як індикатора рівня компетентності
Гіпотеза 7	Про взаємний вплив стану національної економіки та компетентності організацій на перспективи успішного функціонування в умовах євроінтеграції
Гіпотеза 8	Про ієрархічний характер структури організаційної компетентності
Гіпотеза 9	Про зміну пріоритетності управлінських завдань за стадіями моделі життєвого циклу організації
Гіпотеза 10	Про трансформацію структури компетентності за стадіями життєвого циклу організації

Джерело: складено автором.

Основні положення концепції створення та функціонування компетентної організації

Положення	Зміст положення
1*	2
1.1	Поєднання традиційного інструментарію аналізу визначення організації в межах комплексного підходу, з інноваційним інструментарієм у межах історичного та ретроспективного підходів дозволить дослідити внутрішню будову організації, процеси її функціонування та розвитку, оцінити перспективи перетворення на компетентну в європейському економічному просторі
1.2	Вивчення компетентної організації доцільно здійснювати на метатеоретичному рівні наукового дослідження, методологічним базисом якого є синергетична парадигма з використанням синергетичного підходу в межах системного підходу
1.3	Виявлення особливостей функціонування компетентної організації з урахуванням багатоваріантності її розвитку можливе шляхом дотримання методологічних принципів фундаментального, загальнонаукового та конкретнонаукового рівнів дослідження
2	Компетентність організації є індикатором досягнення сукупністю організаційних компетенцій рівня прояву, необхідного для набуття конкурентних переваг на ринку та отримання високих результатів діяльності
3	Організаційна компетентність формується шляхом переходу від компетенцій одного ієрархічного рівня до вищого рівня, що дозволяє організації, яка володіє усвідомленим комплексом компетенцій та потенціалом для їх розвитку, здобути статус компетентної
4	Необхідним базисом для формування компетенцій організаційного рівня є м'які (особистісно-соціальні) та жорсткі (діяльнісні) компетенції працівників, серед яких професійні є найголовнішими в контексті забезпечення організаційної компетентності
5.1	Вибір підходу до проєктування організації обумовлюється сутнісною формою її розгляду та представлення – як структури, системи, процесу, біологічного утворення
5.2	У процесі проєктування компетентної організації пріоритетність зміщується на забезпечення оптимального поєднання внутрішніх організаційних елементів, що є індикатором певного рівня компетентності, доповнене врахуванням впливу чинників зовнішнього середовища, що обумовлює його зміну
5.3	Найсуттєвішим чинником з позиції напряму та сили впливу на формування структури управління компетентної організації є особисті здібності, знання та вміння, тобто компетенції працівників
6	Результати функціонування організації, зокрема, їх перевищення результатів діяльності конкурентів, є свідченням спроможності вирішувати актуальні завдання кращим за конкурентів способом, що забезпечує унікальність та майже невідтворюваність іншими конкурентних переваг, та є індикатором компетентності організації на ринку
7.1	Стан національної економіки та позиції України у світовому рейтингу і серед країн ЄС, що визначає перспективи на повноцінне членство у ЄС, впливає на функціонування організацій, формуючи передумови та розкриваючи проблеми на шляху розвитку організацій, компетентних в умовах активних євроінтеграційних процесів
7.2	Рівень показників економічної складової глобалізації, інноваційної активності організацій, обсягів державної підтримки розвитку інноваційної сфери, динаміки інвестиційних процесів можуть виступати можливостями або стримувальними чинниками набуття українськими організаціями компетентності на європейському ринку
7.3	Результати діяльності організацій, зокрема обсяги виробленої та реалізованої продукції, рівень активності інноваційно-інвестиційної позиції та прибутковості, чинять пріоритетний вплив на обсяги ВВП як індикатора ефективності функціонування національної економіки
7.4	Високі темпи приросту кількості організацій, так само, як і їх висока концентрація в окремих регіонах, не є запорукою аналогічного зростання обсягів регіонального ВВП і вищої інтенсивності позитивної динаміки розвитку національної економіки
8	Компетенції організації, які можна опосередковано оцінити шляхом визначення рівня їх прояву в діяльності, розподіляються за складовими структури її компетентності
9	Модель життєвого циклу компетентної організації характеризується зміною домінувальної управлінської проблеми на кожній стадії та пріоритетності вирішення необхідних для цього управлінських завдань

1	2
10.1	Організаційні компетенції, розташовані за ієрархічними рівнями піраміди, формують структуру організаційної компетентності
10.2	Структура компетентності трансформується за стадіями життєвого циклу, що обумовлено зміною частоти звернень до окремих компетенцій у процесі вирішення пріоритетних управлінських завдань на кожній стадії ЖЦ організації

Примітка: * – нумерація положень відповідно до нумерації гіпотез у табл. 1.

Джерело: складено автором.

коли спостерігається стабілізація діяльності, та занепаду, коли увага керівників та власників акцентується на виявленні причин зниження показників та пошуку шляхів їх поліпшення або підготовці до ліквідації організації. На цих етапах орієнтуються на вивчення тенденцій макро- та мікросередовища функціонування організації з огляду на необхідність виявлення майбутніх перспектив або можливих проблем в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів. На стадії зрілості важливим є аналіз результатів власної діяльності та конкурентних переваг у взаємозв'язку із впливом чинників зовнішнього середовища для переходу до стадії оновлення, минаючи стадію занепаду.

На підготовчому етапі змінюються основні завдання щодо створення компетентної організації, які доводиться вирішувати переважно на стадіях народження або оновлення. Він передбачає визначення цілі організаційного проектування та процедури його реалізації, формулювання або коригування стратегії діяльності, побудову прообразу майбутньої організації шляхом визначення необхідного переліку структурних елементів «нової» організації або їх удосконалення в межах наявної структури. Важливими стають виявлення особливостей функціонування організації з урахуванням багатоваріантності її розвитку, формування компетенцій організаційного рівня на підставі розвитку компетенцій індивідуального рівня, оптимальне поєднання у процесі проектування внутрішніх організаційних елементів як індикатора досягнутого рівня компетентності, з обов'язковим урахуванням дії чинників зовнішнього впливу, зокрема стану національної економіки та позицій України у світовому рейтингу та серед країн – учасниць ЄС.

Наступний етап є стандартизованим, може відбуватися на стадіях народження, інтенсивного зростання або оновлення, процедура його реалізації залежить від вимог законодавства країн функціонування організації. Він містить дії з підготовки установчих документів та реєстрації організації у випадку її створення або отримання (зміну) доку-

ментів дозвільного характеру у випадку її оновлення. Тут необхідно розумітись на внутрішній будові організації та процесах, що в ній відбуваються, усвідомлювати конкурентні переваги в актуальних умовах функціонування національної економіки, аналізувати обсяги можливої державної підтримки розвитку певних напрямів діяльності, що може стати як можливостями, так і стримувальними чинниками для здобуття організацією статусу компетентної в умовах євроінтеграції.

Найвідповідальнішим у процесі створення компетентної організації є організаційний етап. Тут відбувається формування (реорганізація) структури управління організацією, її матеріально-виробниче забезпечення, формування (оновлення) кадрового складу, визначення стадії життєвого циклу з переліком пріоритетних управлінських завдань. У межах цього етапу визначається ступінь відповідності наявних складових структури компетентності (компетенцій у межах складових) пріоритетним управлінським завданням, формується перелік тих, що потребують розвитку (додаткового набуття), обґрунтовуються та реалізуються напрями необхідних дій з орієнтацією на досягнення головної мети – створення компетентної на ринку організації. Враховувати слід усі запропоновані положення концепції, різниця полягає лише у зміні рівня їх важливості залежно від позиції організації на кривій життєвого циклу.

Підсумовуючи, слід зазначити, що запропонована концептуальна схема та її теоретико-методологічний базис дозволять розробити методичне забезпечення процесу створення та функціонування компетентної організації з урахуванням специфічних характеристик кожної стадії її життєвого циклу.

Напрямами подальшого наукового пошуку стануть розробка методики оцінки рівня прояву компетенцій у діяльності організації та розрахунку інтегрального показника загального рівня компетентності організації. ■

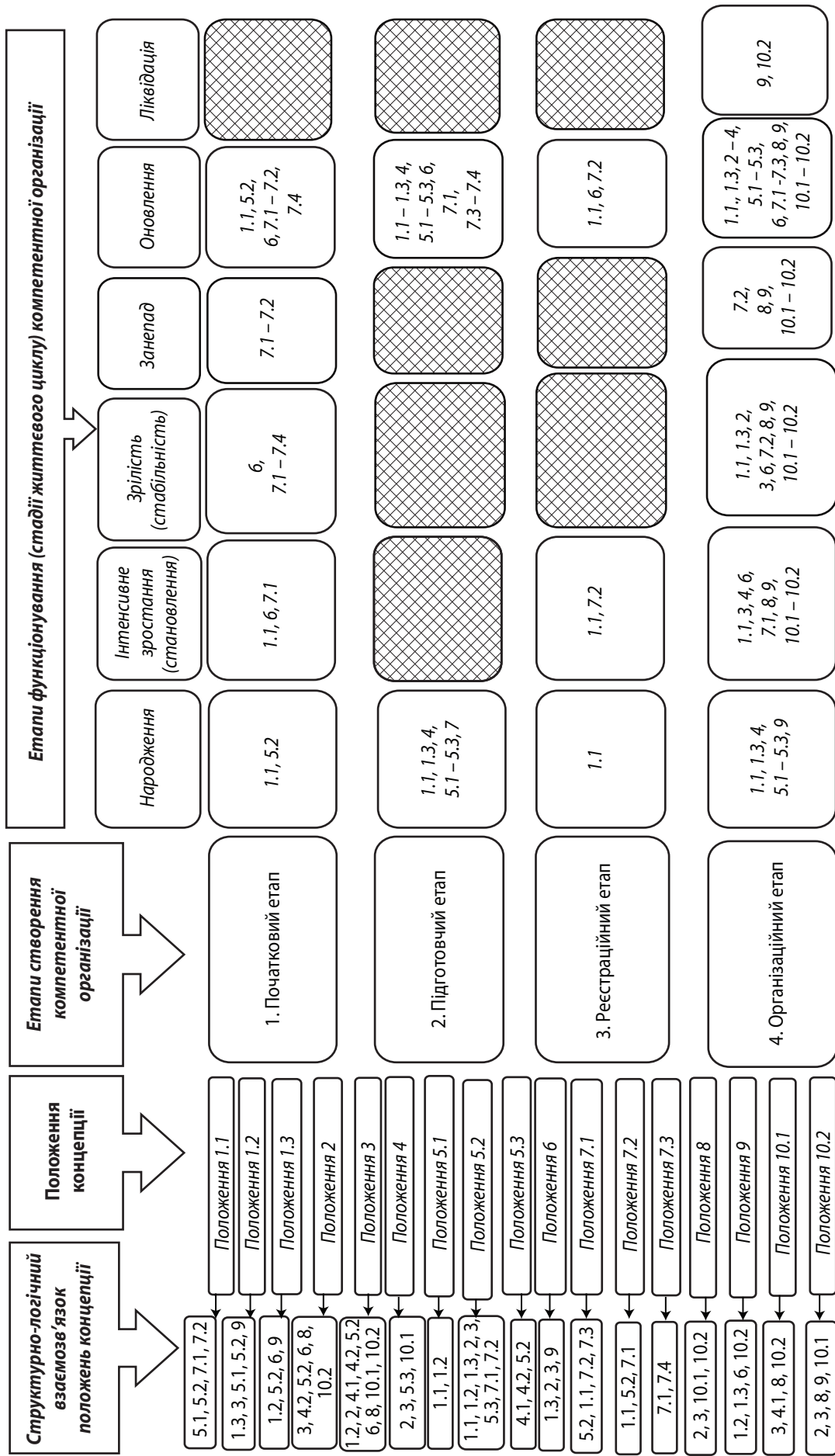

Рис. 1. Зв'язок складових концепції створення та функціонування компетентної організації на різних стадіях її життєвого циклу

Джерело: авторська розробка.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Назарчук Т. В., Косіюк О. М. Менеджмент організацій : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 560 с.
3. Болдовська К. П. Дослідження можливостей економік з розвиненими фінансовими ринками щодо отримання більших вигід від прямого іноземного інвестування. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 травня 2018 р.). Харків : ХНАДУ, 2018. С. 44–45.
4. Кучерів І. Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства. Київ : Фонд демократичних ініціатив, 2014. 26 с. URL: <https://dif.org.ua/article/evrointegratsiya-ukraini-dosvid-susidiv-ta-perspektivi-obednannya-susilstva>
5. Фоміченко І. П., Баркова С. О. Вплив інтеграційних процесів ЄС на стратегічний розвиток України в умовах глобалізації. *Управління економікою: теорія та практика*. 2018. С. 73–84. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/159911/08-Fomichenko.pdf?sequence=1>
6. Дергачова Г. М., Смольникова В. Д. Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток підприємств. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 квітня 2021 р.). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 160–161.
7. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку : монографія / за ред. В. С. Пономаренка. Харків : ХНЕУ, 2013. 176 с.
8. Inkinen H. Intellectual capital, knowledge management practices and firm performance : thesis for the degree of Doctor of Science. Finland : Lappeenranta University of Technology, 2016. 125 p. URL: <https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/123376/Henri%20Inkinen%20A4EiArtikkeliteita.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
9. Галян О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
10. Мовчан С. П., Чаплигін О. К. Основи філософії науки : навч. посіб. Харків : ХНАДУ, 2010. 339 с.
11. Муратова І. А. Філософські проблеми наукового пізнання. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. 140 с.
12. Sornette D. Critical market crashes. *Physics Reports*. 2003. Vol. 378. Iss. 1. P. 1–98. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0370-1573\(02\)00634-8](https://doi.org/10.1016/S0370-1573(02)00634-8)
13. Weidlich W. Sociodynamics: A Systematic Approach to Mathematical Modelling in the Social Science. London : Taylor and Francis, 2012. 126 p.
14. Gruzina I. A., Pererva I. M. Generalization of Scientific Views on the Interpretation of the Essence and Content of the Concept "Organization". *Інноваційна економіка*. 2022. № 1. С. 44–51. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2022.1.6>
15. Якімцов В. В. Синергетичний підхід у сучасній економічній науці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 2. С. 265–271. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuues_2015_2_47
16. Батечко Н. Методологія освітології: синергетичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1–2. С. 3–13. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/146446027.pdf>
17. Ганзюк С. М. Методологічно-синергетичний підхід щодо інноваційного розвитку економічної системи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 24. С. 14–16. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2009/6.pdf
18. Дербенцев В. Д., Сердюк О. А., Соловійов В. М., Шарапов О. Д. Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем : монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2010. 287 с.
19. Mantegna R. N., Stanley H. E. An Introduction to Econophysics. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 144 p.
20. Plerou V., Gopikrishnan P., Rosenow B. et al Econophysics: Financial time series from a statistical physics point of view. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*. 2000. Vol. 279. Iss. 1–4. P. 443–456. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0378-4371\(00\)00010-8](https://doi.org/10.1016/S0378-4371(00)00010-8)
21. Ковальчук Т. М., Вергун А. І. Принципи діалектичної логіки в методології аналітичного обґрунтування сучасних управлінських рішень. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16. № 2. С. 82–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16%282%29_14
22. Маїк І. С. Принципи теорії синергетики у порівняльному правознавстві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 36–43.
23. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 142 с.
24. Ланде Д. В., Фурашев В. М. Основи інформаційного і соціально-правового моделювання : монографія. Київ : ТОВ «ПанТот», 2012. 144 с.

REFERENCES

- Batechko, N. "Metodolohiia osvitolohii: synerhetychnyi aspekt" [Methodology of Educology: Synergetic Aspect]. *Osvitolohichniy dyskurs*, no. 1-2 (2017): 3-13. <https://core.ac.uk/download/pdf/146446027.pdf>
- Birta, H. O., and Burhu, Yu. H. *Metodolohiia i orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and Organization of Scientific Research]. Kyiv: TsUL, 2014.
- Boldovska, K. P. "Doslidzhennia mozhlyvostei ekonomik z rozvyenyemy finansovymy rynkamy shchodo otrymannia bilshykh vyhid vid priamoho inozemnoho investuvannia" [Investigating Opportunities for Economies with Developed Financial Markets to Reap Greater Benefits from Foreign Direct Investment]. *Suchasni tendentsii rozvytku svitovoi ekonomiky*. Kharkiv: KhNADU (2018): 44-45.

- Derbentsev, V. D. et al. *Synerhetychni ta ekonomizychni metody doslidzhennia dynamichnykh ta strukturnykh kharakterystyk ekonomichnykh system* [Synergistic and Econophysical Methods of Studying Dynamic and Structural Characteristics of Economic Systems]. Cherkasy: Brama-Ukraina, 2010.
- Derhachova, H. M., and Smolnykova, V. D. "Vplyv ievro-intehratsii na stratehichni rozvytok pidpriemstv" [The Influence of European Integration on the Strategic Development of Enterprises]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho (2021): 160-161.
- Ekonomika pidpriemstva: kompetentnist i efektyvnist rozvytku* [Enterprise Economics: Competence and Efficiency of Development]. Kharkiv: KhNEU, 2013.
- Fomichenko, I. P., and Barkova, S. O. "Vplyv intehratsiinykh protsesiv YeS na stratehichni rozvytok Ukrainy v umovakh hlobalizatsii" [The Influence of the EU Integration Processes on the Strategic Development of Ukraine in the Conditions of Globalization]. *Upravlinnia ekonomikoju: teoriia ta praktyka* (2018): 73-84. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/159911/08-Fomichenko.pdf?sequence=1>
- Gruzina, I. A., and Pererva, I. M. "Generalization of Scientific Views on the Interpretation of the Essence and Content of the Concept "Organization"". *Innovatsiina ekonomika*, no. 1 (2022): 44-51. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2022.1.6>
- Halian, O. V. *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and Organization of Scientific Research]. Lutsk: Vezha-Druk, 2021.
- Hanziuk, S. M. "Metodolohichno-synerhetychnyi pidkhid shchodo innovatsiinoho rozvytku ekonomichnoi systemy" [Methodological and Synergistic Approach to Innovative Development of the Economic System]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 24 (2009): 14-16. http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2009/6.pdf
- Inkinen, H. "Intellectual capital, knowledge management practices and firm performance : thesis for the degree of Doctor of Science". Finland : Lappeenranta University of Technology, 2016. <https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/123376/Henri%20Inkinen%20A4EiArtikkeleita.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Kovalchuk, T. M., and Verhun, A. I. "Pryntsypy dialektychnoi lohiky v metodolohii analitychnoho obgruntuvannia suchasnykh upravlinskykh rishen" [Principles of Dialectical Logic in the Methodology of Analytical Grounding of Modern Management Solutions]. *Ekonomichniy analiz*, vol. 16, no. 2 (2014): 82-89. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2014_16%282%29_14
- Kucheriv, I. "Yevrointehratsiia Ukrainy: dosvid susidiv ta perspektyvy obiednannia suspilstva" [European Integration of Ukraine: Experience of Neighbors and Prospects for Unification of Society]. Kyiv : Fond demokratychnykh initsiatyv, 2014. <https://dif.org.ua/article/evrointegratsiia-ukraini-dosvid-susidiv-ta-perspektivi-obednannya-suspilstva>
- Lande, D. V., and Furashev, V. M. *Osnovy informatsiinoho i sotsialno-pravovoho modeliuvannia* [Basics of Informational and Socio-legal Modeling]. Kyiv: TOV «PanTot», 2012.
- Maik, I. S. "Pryntsypy teorii synerhetyky u porivnialnomu pravoznavstvi" [Principles of the Theory of Synergy in Comparative Jurisprudence]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, no. 1 (2012): 36-43.
- Mantegna, R. N., and Stanley, H. E. *An Introduction to Econophysics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Movchan, S. P., and Chaplyhin, O. K. *Osnovy filosofii nauky* [Foundations of the Philosophy of Science]. Kharkiv: KhNADU, 2010.
- Muratova, I. A. *Filosofski problemy naukovoho piznannia* [Philosophical Problems of Scientific Knowledge]. Kyiv: NTUU «KPI», 2011.
- Nazarchuk, T. V., and Kosiiuk, O. M. *Menedzhment orhanizatsii* [Management of Organizations]. Kyiv: TsUL, 2016.
- Plerou, V. et al. "Econophysics: Financial time series from a statistical physics point of view". *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, vol. 279, no. 1-4 (2000): 443-456. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0378-4371\(00\)00010-8](https://doi.org/10.1016/S0378-4371(00)00010-8)
- Sornette, D. "Critical market crashes". *Physics Reports*, vol. 378, no. 1 (2003): 1-98. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0370-1573\(02\)00634-8](https://doi.org/10.1016/S0370-1573(02)00634-8)
- Vazhynskiy, S. E., and Shcherbak, T. I. *Metodyka ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methodology and Organization of Scientific Research]. Sumy: Sum-DPU im. A. S. Makarenka, 2016.
- Weidlich, W. *Sociodynamics: A Systematic Approach to Mathematical Modelling in the Social Science*. London: Taylor and Francis, 2012.
- Yakimtsov, V. V. "Synerhetychnyi pidkhid u suchasnii ekonomichnii nauki" [Synergistic Approach in Modern Economic Science]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Ekonomika»*, iss. 2 (2015): 265-271. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_2_47